

ҚАРОРИ
Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
№2

аз 26 декабри соли 2023

шаҳри Душанбе

**Дар бораи таҷрибаи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии марбут ба сироят
кардан бо вируси норасоии масунияти одам**

Бо назардошти масъалаҳое, ки дар амалияи судӣ ҳангоми баррасии парвандаҳои ҷиноятии марбут ба сироят кардан бо вируси норасоии масунияти одам, дар моддаи 125 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда ба миён омадаанд ва бо мақсади татбиқи дуруст ва яххелаи меъёрҳои қонунгузорию моддӣ ва мурофиавии ҷиноятӣ дар асоси моддаи 25 Қонуни конституцсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Қ А Р О Р Қ А Р Д:

1. Диққати суд, судяҳо ва мақомоти тафтишоти пешакӣ ба он ҷалб карда шавад, ки масъалаҳои муқовимат бо вируси норасоии масунияти одам (минбаъд ВНМО) ва ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои шахсон ба ВНМО зиндагиқунандаро ба ғайр аз меъёрҳои Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КҶ ҚТ), Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КМҶ ҚТ), Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КТ ҚТ) ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, инчунин бо санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, ба танзим дароварда шудаанд.

2. Ҷинояти сироят кардан бо ВНМО ба ҷамъият хавфнок буда, ҳаёт ва саломатии инсонро таҳти хатар мегузорад. Дар ҳолати таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар, хавфи расонидани зарар ба муносибатҳои ҷамъиятии таъминқунандаи амнияти ҳаёт ё саломатии инсон ба миён меояд, дар мавриди сироятқардан бо ВНМО бошад, ба ин муносибатҳо зарари воқеӣ мерасад.

Сироят ёфтани бо ВНМО бо хавфи се ҳолат вобаста аст:

а) шахси сироятёфта бо ВНМО метавонад муддати тӯлонӣ дар бораи бемории худ хабар надиҳад (то пайдо шудани нишонаҳои клиникӣ ва ё ошкор шудани беморӣ) ва дар ин сурат ӯ метавонад барои дигарон хавф эҷод кунад;

б) масунияти одамро, ки ӯро аз беморӣ муҳофизат мекунад, фалаҷ

мегардонад;

в) дар мавриди табобат нагирифтани шахси сироятёфта, беморӣ инкишоф ёфта, метавонад эҳтимолияти вафоти ӯро ба миён орад.

3. Ҷабрида аз ин ҷиноят метавонад ҳама гуна шахси дигар бошад, ба ҷуз аз худи гунаҳгор. Худсирояткунӣ (масалан, дар натиҷаи дидаю доништа истифодаи ашёи сироятшуда ва ғайра) боиси ҷавобгарии ҷиноятӣ бо моддаи 125 КҶ ҚТ шуда наметавонад.

4. Дар моддаи 125 КҶ ҚТ ду таркиби мустақили ҷинояти мазкур дар қисмҳои алоҳида муқаррар шудааст:

-дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар (қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ);

-бо ВНМО сироят кардани шахси дигар аз ҷониби шахсе, ки мубталои ин беморӣ будани худро медонист (қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ).

Таркиби бандубасткунандаи ҷинояти сироят кардан бо ВНМО (қисми 2 моддаи 125 КҶ ҚТ) дорои ду ҳолати вазнинкунанда мебошад, ки дар қисми 3 ҳамин модда пешбинӣ шудаанд:

а) нисбати ду ё зиёда шахсон;

б) нисбати шахси баръало ноболиғ.

5. Суд, судяҳо ва мақомоти таъкиби ҷиноятӣ бояд дар назар дошта бошанд, ки таркиби ҷиноятҳои дар қисмҳои якум, дуюм ва сеюми моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда аз ҳамдигар бо мавҷуд будан ё набудани оқибатҳо фарқ мекунанд. Аз ин рӯ, қисми якуми ин модда ҷавобгариро барои дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар (сироят рух намедиҳад), қисмҳои дуюм ва сеюм бошад ҷавобгариро барои бо ВНМО сироят кардани шахси дигар (сироят рух медиҳад) пешбинӣ менамоянд.

6. Мафҳумҳои ВНМО ва шахсони сироятшуда бо ВНМО дар ҚТ ҚТ чунин ифода ёфтаанд:

- ВНМО - вирусе, ки ҳолати норасоии масуниятро дар организми одам ба вучуд меорад;

- шахсони сироятшудаи ВНМО - шахсоне, ки гирифтори ВНМО шудаанд (шахсони ҳомили ВНМО ва мубталои бемории пайдошудаи норасоии масуният).

7. Таркиби ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишударо кирдорҳои ташкил медиҳанд, ки дар натиҷаи содир намудани онҳо гунаҳгор дигар шахсро дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО мегузорад.

Таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар, ин аз ҷониби шахс фароҳам овардани шароите фаҳмида мешавад, ки дар натиҷа хавфи сироят ёфтани шахси дигар бо ин вирус (мисол, алоқаи ҷинсии беҳимоя ва ё тамоси хун бо хуни сироятшуда) ба вучуд меояд.

Мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, суд ва судяҳо бояд ба инобат гиранд, ки таҳти хавфи сироят гузоштан бо ВНМО бояд воқеӣ бошад. Саркашӣ намудан аз табobati зиддиретровирусӣ ва хабар надодан дар ин бора вазъияти воқеии хатарро ба вучуд намеорад, зеро байни онҳо ва оқибатҳои эҳтимолии имконпазир алоқаи сабабӣ вучуд надорад. Дар ин маврид хавф бо ҳаракатҳои

мушаххаси гунаҳгор ба вучуд меояд (мисол, тамоси хун бо хуни сироятшуда, алоқаи чинсии беҳимоя), на ин ки бо беамалии қаблии ӯ.

8. Шахсе, ки дар ӯ сирояти ВНМО аз ҷониби корманди муассисаи тиббӣ ошкор шудааст, дар бораи натиҷаи муоина ва зарурати риояи чораҳои пешгирӣ бо мақсади истисно намудани паҳншавии ВНМО, таъмини кафолати риояи ҳуқуқ ва озодиҳои шахсони сироятёфтаи ВНМО, инчунин ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳти хавф гузоштан ё сироят кардани шахси дигар огоҳонида мешавад. Тартиби огоҳ кардани чунин шахсон аз ҷониби мақоми ваколатдор муайян карда мешавад.

Барои бандубасти дурусти ҷинояти мазкур муқаррар намудан зарур аст, ки шахс боэътимод медонист, ки мубталои ВНМО мебошад, роҳҳои воқеии сироят намуданро медонад ва имконияти сироят ёфтани шахси дигарро низ пешбинӣ менамояд.

Далели исботи огоҳ будани шахс аз мубтало будан бо ВНМО, ин бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ гирифтани маълумотномаи тиббии дахлдор аз рӯи натиҷаҳои озмоишӣ ва имзо намудан дар варақаи махсуси огоҳӣ дар бораи ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан барои сироят кардан бо ВНМО ё далелҳое, ки ҳолати воқиф будани шахсро тасдиқ менамоянд шуда метавонад.

9. Таркиби ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда расмӣ буда, аз лаҳзаи дидаю дониста таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар хотимаёфта эътироф карда мешавад.

10. ВНМО бемории музмин буда, барангезандаи он метавонад аз як шахс ба шахси дигар бо се роҳ, яъне алоқаи чинсии беҳимоя (бе истифодаи рифола), ҳангоми тамоси хун бо хуни сироятшуда (гузаронидани хуни сироятшуда, трансплантатсияи бофтаҳо ва узвҳо, истифодаи асбобҳои сироятшудаи тиббӣ ва ғайритиббии тамъизнашуда, бо роҳи тазриқӣ истифодаи воситаҳои нашъадор), аз зан ба кӯдак (ҳангоми ҳомиладорӣ, таваллуд ва ё синамакони) гузарад.

Ҳамзамон, бояд дар назар дошт, ки сарфи назар аз эҳтимолияти сирояти кӯдак бо ВНМО аз зани сироятёфтаи ҳомиладор ё зимни таваллуд, занро аз рӯи моддаи 125 КҶ ҚТ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан мумкин нест, зеро қонунгузорӣ сирояти ВНМО-ро ба сифати нишондоди қатъкунии сунъии ҳомиладорӣ бо сабабҳои тиббӣ ё иҷтимоӣ пешбинӣ намекунад.

11. Сарфи назар аз он ки ВНМО дар ҳама моеъҳои биологии организми инсон мавҷуд мебошад, аммо миқдори зарурӣ барои сироятёбӣ бо ВНМО танҳо дар хун, лимфа, нутфа, тарашшуҳоти узвҳои таносули занона ва шири сина мавҷуд аст. Дар моеъҳои биологии боқимондаи организми инсон миқдори вирус нокифоя буда, барои сироят кардан хавф надорад.

Ҳамзамон бояд дар назар дошт, ки шахсони бо ВНМО зиндагикунанда шахси дигарро таҳти хавфи сироят бо ВНМО тавассути муоширати муқаррарӣ (мисол, истифодаи асбобҳои рӯзгор, ҳангоми бо шахсони бо ВНМО зиндагикунанда вохӯрӣ ва нигоҳубин кардан, ба оғӯш гирифтани, бӯсидан, газидан, туф кардан, сулфидан, истифодаи либос ва дигар амалҳои маишӣ)

гузошта наметавонанд, зеро бо ин роҳҳо ВНМО ба шахси дигар намегузарад ва сироят намекунад.

Мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, суд ва судяҳо зимни бандубасти ҷинойти бо қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда бояд ҳолатҳои зерини таркибдиҳандаи мазмуни кирдори дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигарро ба инобат гиранд:

-қабули табобати зиддиретровирусӣ ва расидан ба сарбории вирусии аз меъёри хавф паст ва ё номуайян;

-истифодаи воситаҳои пешгирикунанда (истифодаи рифолаи мардона ё занона, асбобҳои яккарата, тамъизкунӣ, безараргардонӣ, додани шири сунӣ).

Бояд дар назар дошт, ки қабули табобати зиддиретровирусӣ ва расидан ба сарбории вирусии аз меъёри хавф паст ё номуайян, инчунин истифодаи воситаҳои пешгирикунанда хавфи сироятёбро бо ВНМО истисно менамояд. Инчунин истифодаи дурусти рифолаҳо ҳангоми алоқаи ҷинсӣ аз сироятёбӣ бо ВНМО ҳимоя мекунанд. Дар ҷунин ҳолатҳо бинобар ҷой надоштани хавфи воқеӣ, зимни ба ҷавобгарии ҷинойтӣ кашидани шахс барои дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар, бояд бо маҷмӯи далелҳо баҳои дурусти ҳуқуқӣ дода шавад.

12. Эҳтимолияти хавфи сироят кардан бо ВНМО бо роҳҳои гуногун якхела намебошанд. Аз ин рӯ, мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, суд ва судяҳо дар марҳилаҳои муурофияи ҷинойтӣ барои муайян намудани хавфи воқеӣ дастурҳои тиббиро, ки аз ҷониби мақоми ваколатдор тасдиқ карда шудаанд, бояд ба роҳбарӣ гиранд, зеро ин ҳолат барои муайян намудани яке аз нишонаҳои тарафи объективии ҷинойти дидаю доништа таҳти хавфи сироят бо ВНМО гузоштани шахси дигар аҳамияти муҳим доранд.

13. Тарафи объективии ҷинойти дар қисми 2 моддаи мазкур пешбинишударо ҳаракати бо ВНМО сироят кардани шахси дигар аз ҷониби шахсе, ки бо ҷунин вирус мубтало будани худро медонист, ташкил медиҳад.

Мазмуни ҳаракати сироят кардани шахси дигар дар он ифода меёбад, ки шахси мубталои ВНМО бо ҳаракати қасдонаи фаъоли худ ҳолатеро ба вучуд меорад, ки оқибат барангезандаи вирусии мазкур ба организми ҷабрдида ворид гардида, боиси инкишофи раванди ин беморӣ мегардад. Аз ин рӯ, тарафи объективии ҷинойти мазкурро танҳо кирдор дар намуди ҳаракати фаъол ташкил медиҳад.

14. Ҷинойтҳои дар қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда таркиби моддӣ дошта, аз ҳаракати сироят намудан бо ВНМО ва фаро расидани оқибат дар намуди сироят кардани воқеии як шахс (қисми 2), ду ё зиёда шахсон (банди “а” қисми 3) ва ё шахси баръало ноболиғ (банди “б” қисми 3) иборат мебошад.

Фосилаи байни лаҳзаҳои сироят намудани ҷабрдидаҳо барои бандубасти ҷинойт аҳамият надорад, ба ғайр аз ҳолатҳое, ки барои лаҳзаи ҷинойти қаблӣ шахс бо тартиби муқаррарнамудаи қонун аз ҷавобгарии ҷинойтӣ озод шуда бошад, ё ин ки парвандаи ҷинойтӣ бо асосҳои пешбининамудаи қонун нисбатан қатъ гардида бошад ва ё муҳлати ба ҷавобгарии ҷинойтӣ кашидан

гузашта бошад, инчунин бо қонун сазовори чазо будани кирдореро, ки шахс қаблан содир намудааст, бартараф шуда бошад.

Бояд онро ба инобат гирифт, ки аз сабаби он ки ВНМО табобатнашаванда мебошад, бинобар ин такроран сироят намудани ҳамон як ҷабрдида барои бандубаст намудани чунин ҳаракатҳо бо аломати нисбати ду ё зиёда шахсон асос шуда наметавонад.

Аз рӯи банди “б” қисми 3 моддаи 125 КҶ ҚТ ҳаракатҳое бандубаст карда мешаванд, ки агар бо ВНМО сироят кардани шахси баръало ноболиғ аз ҷониби шахсе, ки мубталои ин беморӣ будани худро медонист, содир шуда бошад. Шахс бо ин банди модда ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад, агар бараъло ноболиғ будани ҷабрдида дарк намояд, яъне далели ноболиғ будани ҷабрдида барои гунаҳгор бараъло аён бошад. Бараъло маънои боэътимод воқиф будани гунаҳгорро дар хусуси он ки ҷабрдида ҳанӯз ба синни ҳаждаҳсолагӣ нарасидааст, дорад.

Дар сурате ки бо ҳолатҳои воқеии парванда муайян гардад, ки шахси мубталои ВНМО оид ба синну соли воқеии ҷабрдида дар асоси шаклу симо, маълумоти нодурусте, ки худи ҷабрдида дар бораи синну солаш ва ғайра хабар додааст, сахв карда, чунин ҳисоб кунад, ки ҷабрдида болиғ аст, ҳаракатҳои гунаҳгор аз рӯи аломатҳои қисми 2 моддаи 125 КҶ ҚТ, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои бо ВНМО сироят кардани шахси дигар аз ҷониби шахсе, ки мубталои ин беморӣ будани худро медонист пешбинӣ менамояд, бандубаст карда мешавад.

Ҳангоми бо ВНМО сироят кардани ду ё зиёда шахсон ё ноболиғ, гунаҳгор бояд мубталои ин беморӣ будани худро донанд ва воқеан ду ё зиёда шахсонро ва ё шахси бараъло ноболиғро сироят кунад.

15. Робитаи сабабӣ байни кирдор ва оқибат яке аз аломатҳои ҳатмии таркиби ҷиноятҳои қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ мебошад. Бинобар ин, ҳангоми пешбурд ва баррасии ин гуна парвандаҳои ҷиноятӣ мақомоти дахлдор, суд ва судяҳо бояд ҳолатҳои зеринро муайян намоянд:

а) оё ҳаракатҳои муайян барои сироят намудан бо ВНМО равона шудааст ё не;

б) оқибат ҷабрдида бо ин вирус сироят ёфтааст ё не;

в) оё маҳз ҳамин ҳаракатҳои барангезандаи вирус боиси сироятёбии ҷабрдида гардиданд ё не.

Ҳамин тариқ, таркиби ҷиноятҳои дар қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда моддӣ буда, аз лаҳзаи ба организми ҷабрдида ворид шудани ВНМО хотимаёфта ҳисобида мешавад. Раванди минбаъдаи беморӣ, суръати афзоиши он ва ё фаро расидани дигар оқибатҳои вазнин барои бандубасти кирдор аҳамият надорад.

16. Аломатҳои субъекти ҷиноят дар қисмҳои якум, дуюм ва сеюми моддаи 125 КҶ ҚТ гуногун (умумӣ ва махсус) пешбинӣ шудаанд.

Субъекти ҷинояти қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ умумӣ мебошад, яъне, шахси воқеии мукаллафи ба синни шонздаҳсолагӣ расида, ки бо кирдори худ дидаю дониста шахси дигарро таҳти хавфи сироят бо ВНМО мегузорад.

Қонуни ҷиноятӣ нишонаҳои субъекти махсусро ҳангоми содир намудани ҷинояти қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ ба таври мушаххас нишон намедихад, аз ин рӯ, субъекти қисми якуми моддаи мазкур ҳам шахси бо ВНМО зиндагикунанда ва ҳам дигар шахсон шуда метавонанд.

Шахси дигар ба шарте субъекти қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ ҳисоб карда мешавад, ки агар қасди ӯ бевосита барои таҳти хавфи сироят кардан бо ВНМО равона шуда бошад (мисол, тавассути истифодаи сӯзандоруи тамъизнашуда барои тазриқ).

17. Субъекти ҷиноятҳои қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ махсус мебошад. Яъне, шахси воқеии мукаллафи ба синни шонздаҳсолагӣ расида ва бо ВНМО сироятёфтае, ки мубтало будани худро бо ин вирус воқеан медонад. Барои муайян кардани ин аломатҳо дар мавриди субъекти махсус муқаррар кардан лозим аст, ки шахс пешакӣ ва боэътимод медонист, ки мубталои ВНМО мебошад, яъне ба ӯ иттилоъ дода шуда буд, ки дар организми ӯ ВНМО вучуд дорад ва ин ҳолат дар натиҷаи муоинаи тиббӣ тасдиқ шудааст. Чунин иттилоот ба шахси сироятёфта бо роҳи огоҳии расмӣ дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳти хавфи сироят гузоштани шахси дигар ё сироят кардан бо ВНМО, инчунин шинос кардан бо қоидаҳои муҳофизат бо мақсади роҳ надодан ба паҳншавии сирояти ВНМО пешниҳод карда мешаванд.

Таҳти мафҳуми донишҷуи шахс оид ба мубтало будан бо ВНМО чунин ҳолате фаҳмида мешавад, ки шахс огоҳиномаи расмии мақомоти давлатии тандурустиро дар бораи натиҷаҳои муоинаи ВНМО бо рӯйхати возеҳи ҳаракатҳои манъшуда, ки метавонанд шахсони дигарро сироят кунанд, гирифта бошад ё ин ки далелҳои ҷамъоварӣ шудаанд, ки ҳолати воқиқ будани шахсро тасдиқ менамоянд.

Инчунин, бояд дар назар дошт, ки муоинаи тиббӣ барои муайян кардани сирояти ВНМО дар муассисаҳои тиббӣ гузаронида мешавад, ки он ташхиси лаборатории дахлдорро фаро мегирад ва дар асоси иҷозатномае, ки бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян шудааст, гузаронида мешавад. Тартиби огоҳ кардани шахсон дар бораи ошкор шудани сироят бо ВНМО аз ҷониби мақоми ваколатдор муайян карда шудааст.

18. Тарафи субъективии ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда танҳо дар шакли қасди бевосита, ки дар диспозитсия бо ибораи "дидаю дониста" нишон дода шудааст, ифода меёбад. Яъне, субъект дарк мекунад, ки бо ҳаракатҳои қасдонаи худ ӯ шахси дигарро таҳти хавфи сирояти ВНМО мегузорад, имконият ё ногузирии фаро расидани оқибати барои ҷамъият хавфнокӣ онро пешбинӣ намуда, хоҳони фарорасии он мебошад. Таркиби ҷинояти расмӣ гунаҳгориро дар шакли қасди бавосита ва бепарвоии ҷинояткорона истисно мекунад.

19. Тарафи субъективии ҷинояти қисмҳои 2 ва 3 моддаи 125 КҶ ҚТ дар шакли қасди бевосита ё бавосита ифода мегардад.

20. Мувофиқи муқаррароти қисми 3 моддаи 24 КМҶ ҚТ парвандаҳо оид ба ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда ба парвандаҳои хусусӣ-умумӣ мансуб буда, танҳо бо аризаи шахси аз ҷиноят ҷабрдида ва ё

намояндаи қонунии ӯ оғоз карда мешаванд. Дар ҳолатҳои истисно, агар ҷинойти мазкур аҳамияти махсуси ҷамъиятӣ дошта бошад ё ҷабрдида бо ҳамин парванда бо сабаби вазъи очизонааш, вобастагӣ аз айбдоршаванда ва ё дигар сабабҳо ба ҷимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худ қодир набошад, прокурор ҳуқуқ дорад бе аризаи ҷабрдида парвандаи ҷинойтӣ оғоз кунад.

Дар мавриди аз ҷониби прокурор бе аризаи ҷабрдида оғоз намудани парвандаи ҷинойтӣ бо қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ, прокурор бояд дар ҷӣ зоҳир гардидани аҳамияти махсуси ҷамъиятӣ доштани парванда, вазъи очизонаи ҷабрдида, вобастагии ӯ аз айбдоршаванда ва ё дигар сабабҳо, ки ба ҷимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии ҷабрдида монеъ мешаванд, дар қарор дар бораи оғози парвандаи ҷинойтӣ асоснок намояд. Вазъи очизонаи ҷабрдида ва ё вобастагии ӯ аз айбдоршаванда ва дигар сабабҳо ҷунин маъно дорад, ки ҷабрдида бо сабабҳои муайян (мисол, ҳолати хурдсолӣ, ноболиғӣ, бемории рӯҳӣ ё равонӣ, нуқсонҳои ҷисмонӣ, маъҷубӣ, вобастагии хизматӣ, моддӣ, иҷтимоӣ ё равонӣ ва ғайраҳо) мустақилона ба ҷимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худ қодир намебошад.

Мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд ва судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 24 ва моддаи 147 КМҶ ҚТ дар сурати ошӣ шудани шахси аз ҷинойт ҷабрдида бо айбдоршаванда (судшаванда) ва барқарор намудани товони зарари ба ӯ расонидашуда, пешбурди парвандаи ҷинойтии мазкур бо тартиби пешбиниамудай КМҶ қатъ карда мешавад.

21. Мувофиқи талаботи қисми 6 моддаи 24 КМҶ ҚТ, ҷинойтҳои дар қисмҳои дуюм ва сеюми моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинигардида, ҳамчун парвандаҳои дорои хусусияти умумӣ доништа шуда, тавзеҳоти ба қисми якуми моддаи 125 КҶ ҚТ додашуда ба қисмҳои 2 ва 3 моддаи мазкур паҳн намегардад. Яъне мақомоти дахлдори таъқиби ҷинойтӣ ҳуқуқ доранд бе аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ ҳангоми мавҷуд будани асосҳои қонунӣ таъқиботи ҷинойтиро оғоз намоянд.

22. Мутобиқи муқаррароти моддаи 151 КМҶ ҚТ оид ба ҷинойти дар қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда пешбурди таҳқиқ муайян карда шуда, тартиби пешбурди таҳқиқ аз тарафи мақомоти таҳқиқ бо риояи талаботҳои дар боби 19 КМҶ ҚТ пешбиншуда ба амал бароварда мешаванд.

Инчунин бояд ба инобат гирифт, ки тафтиши пешакии парвандаҳои ҷинойтии дар қисмҳои дуюм ва сеюми моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда тибқи талаботи қисми 1 моддаи 160 КМҶ ҚТ ҳатмӣ мебошад.

Бояд дар назар дошт, ки оид ба парвандаҳои бо қисми 1 моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда агар ҷинойт аз тарафи ноболиғ, шахсони номукаллаф ё баъди содир намудани ҷинойт ба бемории рӯҳӣ гирифтор шуда, ҳамчунин бинобар камбудии ҷисмонӣ (аз бемории ВНМО) содир шуда бошад, мутобиқи талаботҳои моддаи 156 ва қисми 2 моддаи 160 КМҶ ҚТ, бо парвандаҳои мазкур низ ҳатман тафтиши пешакӣ гузаронида мешавад.

23. Мутобиқи талаботи қисми 9 моддаи 161 КМҶ ҚТ тафтиши пешакии парвандаҳои ҷинойтӣ бо моддаи 125 КҶ ҚТ аз тарафи муфаттишони мақомоти

корҳои дохилӣ гузаронида мешаванд.

Мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор дар марҳилаи оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ ва ё баъд аз он, дар ҳолати муайян намудани ба тобеияти онҳо мансуб набудани парвандаи мазкур аз рӯи муқаррароти қисми 6 моддаи 145 ва қисми 3 моддаи 162 КМҚ ҚТ амал намуда, бояд парвандаро ба прокурор равон намоянд.

Ҳамзамон бояд дар назар дошт, ки прокурор мувофиқи қисми 12 моддаи 161 ва сарҳати 19 қисми 1 моддаи 168 КМҚ ҚТ метавонад тобеияти тафтишотии парвандаи ҷиноятиро бо моддаи 125 КҚ ҚТ тағйир дода, онро аз як муфаттиш ба муфаттиши дигар ё аз як мақомоти тафтишот ба мақомоти дигари тафтишот диҳад. Дар ин маврид прокурор оид ба тағйир додани тобеияти тафтишотӣ ва воғузур намудани тафтиши минбаъдаи парвандаи ҷиноятӣ бо ҳатман нишон додани асос қарор қабул менамояд.

24. Мувофиқи муқаррароти қисми 2 моддаи 140 КМҚ ҚТ барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ бо қисми якуми моддаи 125 КҚ ҚТ танҳо аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ сабаб шуда метавонад. Асос барои оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ бо қисмҳои дуум ва сеюми моддаи 125 КҚ ҚТ мавҷудияти маълумоти кофие мебошад, ки дар он аломатҳои таркиби ҷинояти мазкур дида мешаванд, шуда метавонад.

Дар сурати мавҷуд будани аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ дар бораи содир шудани ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҚ ҚТ пешбинишуда, ҳуқуқи оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ ба мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор тааллуқ дошта (моддаҳои 145, 147 КМҚ ҚТ), аз ҷониби онҳо дар доираи салоҳияташон бо риояи қатъии қоидаи тобеияти тафтишотӣ қарори вачҳнок қабул карда мешавад.

Дар ҳолати набудани аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ, дар бораи содир шудани ҷинояти дар қисми 1 моддаи 125 КҚ ҚТ пешбинишуда, ҳуқуқи оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ дар сурати мавҷуд будани ҳолатҳои истисноие, ки дар қисми 2 моддаи 147 КМҚ ҚТ номбар шудаанд, танҳо ба прокурор дода шудааст, ки дар ҷунин ҳолат прокурор низ қарори вачҳнок қабул мекунад.

25. Бо мақсади таъмин намудани кафолатҳои конститусионии ҳуқуқ ба озодӣ ва дахлнопазирии шахсият, ҳаёт ва саломатии шахсӣ, дар сурати мавҷуд набудани аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ ва инчунин набудани ҳолатҳои истисноие, ки ба прокурор ҳуқуқи оғоз намудани парвандаи ҷиноятиро бо қисми 1 моддаи 125 КҚ ҚТ дода шудааст, мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд ва судяҳо тибқи талаботи сарҳати 6 моддаи 27 КМҚ ҚТ дар бораи рад намудан аз оғоз ва ё қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ қарори (таъинот) асоснок қабул мекунанд.

26. Таъмини ҳуқуқи ҳимоя ба гумонбаршуда (айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда) вазифаи шахсоне, ки пешбурди муурофияи ҷиноятӣ ба зиммашон гузошта шудааст, мебошад.

Муқаррароти моддаи 51 КМҚ ҚТ ҳолатҳои ҳатмии иштироки ҳимоятгарро дар парвандаи пешбинӣ намуда, мавҷудияти камбудихои

чисмонию руҳии гумонбаршудае (айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда), ки имконияти мустақилона ҳимоя намудани ҳуқуқ ва манфиатҳояшро надорад чун асоси иштироки ҳатмии ҳимоятгар дар пешбурди парвандаҳо муайян намудааст. Бояд ба инобат гирифт, ки дар баъзе мавридҳо шахсони бо ВНМО зиндагикунанда аз сироят ёфтагӣ ба ин вирус ба ғайр аз коста гардидани масунияти организм, ба камбудихоии чисмонию равонӣ (мисол, депрессия, нейропатия, нефропатия, энселофалопатия ва ғайраҳо) гирифтдор мешаванд.

Аз ин рӯ, ҳангоми пешбурди тафтишоти пешакӣ ва баррасии судии парвандаҳои ҷиноятӣ бо моддаи 125 КҶ ҚТ бо назардошти вазъи саломатии шахсони бо ВНМО зиндагикунанда, ки бинобар камбудихоии чисмонию рӯҳӣ, ҳуқуқи худро ба ҳимоя мустақилона амалӣ карда наметавонанд, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд ва судяҳо бояд иштироки ҳатмии ҳимоятгарро таъмин намоянд.

27. Мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд ва судяҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки зимни тафтиш ва баррасии парвандаҳои ҷиноятӣ бо моддаи 125 КҶ ҚТ, тартиботи муқаррарнамудаи қонуни муурофиавии ҷиноятӣ оид ба ҷамъоварӣ ва барасмиятдарории далелҳо бояд риоя карда шаванд. Барои исботи ҳодисаи ҷиноят ва вазъи бемории гумонбаршуда (айбдоршаванда, судшаванда) дарёфти маълумоти воқеӣ дар бораи мубтало будани шахс бо ВНМО аз муассисаҳои дахлдори тиббӣ зарур мебошад.

Мутобиқи муқаррароти қисми 2 моддаи 162 КТ ҚТ чунин маълумот сирри тиббӣ (иттилоот вобаста ба вазъи саломатӣ, дар бораи ташриф ба муассисаи тандурустӣ) буда, қонун махфияти онро ҳифз менамояд. Бинобар ин, мақомоти тафтишотӣ пас аз оғози парвандаи ҷиноятӣ бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 14 ва 192 КМҶ ҚТ оид ба ёфта гирифтани сирри қонунан ҳифзшуда, ба суд барои гирифтани иҷозат бояд дархост пешниҳод намояд. Риоя накардани тартиби бо қонун пешбинишуда мутобиқи талаботи моддаи 88¹ КМҶ ҚТ барои ғайри қобили қабул ҳисобидани далелҳо ва безъитбории онҳо асос мегарданд.

28. Диққати мақомоти таъқиби ҷиноятӣ, суд ва судяҳо ба он ҷалб карда шавад, ки ВНМО танҳо бо роҳҳои махсус аз як шахс ба шахси дигар мегузарад. Бояд ба инобат гирифт, ки сироятёбӣ бо ВНМО махсусият дошта, аз хусусиятҳои шахси бо ВНМО зиндагикунанда, ҷараёни бемории ӯ, сарбории вирусӣ алоқамандӣ дорад. Муайян намудани ин ҳолатҳо дар лаҳзаи содир намудани ҷиноят барои бандубасти дурусти кирдор аҳамият доранд.

Барои муайян намудани ҳолатҳои воқеӣ бо парвандаҳои ҷиноятии дар моддаи 125 КҶ ҚТ пешбинишуда дониши махсус дар соҳаи илми тиб лозим аст. Бинобар ин дар асоси талаботи моддаи 209 КМҶ ҚТ таъин ва гузаронидани экспертизаи дахлдор бо парвандаҳои мазкур ҳатмӣ мебошад. Экспертиза бо риояи талаботи боби 24 КМҶ ҚТ ва қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба экспертизаи давлатии судӣ дар муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ бояд гузаронида шавад. Дар сурати вайрон намудани тартиби

таъин ва гузаронидани экспертиза, мутобиқи талаботи моддаи 88¹ КМЧ ҚТ маълумоти чамъовардашуда ба сифати далели қобили қабул эътироф намешаванд.

Ҳангоми таъин намудани экспертизаҳои судӣ лозим аст, ки дар назди коршиносон саволҳои алоқаманд ба предмети исботкунӣ гузошта шуда, ҳудуди он риоя карда шавад.

29. Бояд дар назар дошт, ки барангезандаи ВНМО ба зерғурухи лентивирус ва оилаи ретровирусҳо дохил буда, ду намуди вирусҳо ВНМО-1 ва ВНМО-2 мавҷуданд. Аз ин рӯ, барои муайян намудани айнияти намуд ва штаммҳои ВНМО, ки аз як шахс ба шахси дигар сироят шудааст, таъин ва гузаронидани экспертизаи судӣ-филогенетикӣ ва дигар намуди экспертизаҳои дахлдор бо мақсади тасдиқ намудани ҳолати сироят намудани чабрдида аз тарафи гумонбаршуда (айбдоршаванда, судшаванда) ё ин ки шахсони сеюм, зарур мебошад.

30. Тибқи муқаррароти моддаи 88 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва моддаи 19 КМЧ ҚТ муҳокимаи судии парвандаҳои ҷиноятӣ чун қоида ошкоро сурат мегиранд. Бинобар он ки дар парвандаҳои ҷиноятӣ бо моддаи 125 КЧ ҚТ пешбинишуда сирри бо қонун ҳифзшаванда (қисми 2 моддаи 162 КТ ҚТ) мавҷуд аст, муҳокимаи судии чунин парвандаҳо дар асоси муқаррароти қисми 1 моддаи 273 КМЧ ҚТ бояд ба таври пӯшида гузаронида шаванд. Муҳокимаи пӯшидаи судӣ тақозо менамояд, ки суд, судяҳо амалҳои далхлдори мурофиавиро ҷиҳати ҳифзи сирри тиббӣ таъмин намоянд.

31. Судҳои марҳилаҳои кассатсионӣ ва назоратӣ бо мақсади таъмин намудани амалияи дуруст ва татбиқи яхелаи меъёрҳои қонунгузорию моддӣ ва мурофиавии ҷиноятӣ, мунтазам парвандаҳои ҷиноятӣ сироят кардан бо ВНМО-ро мавриди омӯзиш қарор дода, чамъбасти таҷрибаи судиро гузаронида, ҷиҳати бартараф намудани камбудихо тадбирҳои қонунӣ андешанд.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Ш.Шоҳиён

**Котиби Пленум,
Судяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

С.Ҳақимзода